

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו פרשת תזריע מצורע תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רכ"א

דרשת פרקי אבות

ובן אמרו (ובחים נד:): מאי דכתיב (שמואל א יט-ט) וילך דוד ושמואל וישבו בניו ברמה, וכי מה ענין ניות אצל רמה, אלא שהיו יושבין ברמה [בעירו של שמואל] ועוסקין בנויו של עולם [למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה], אמרי כתיב (דברים ז-ח) וקמת ועלית אל המקום, מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל ארצות. לא הווי ידעי דוכתיה היכא, אייתו ספר יהושע וכו' ע"כ. ויש להבין מאי שנא מצודה זו מכל שאר מצות התורה, שאחר שדרשו הדינים מהמקראות, אין צריכין לשאול עוד בנביא אם כווננו כראוי, וכאן יש ציווי לשכנו תדרשו, דרוש על פי הנביא.

ונראה דאיתא במשנה (עבודה זרה מה:): העכו"ם העובדים את ההרים ואת הגבעות, הן מותרים, שנאמר (דברים יב-ב) את אלהיהם על ההרים, ולא ההרים אלהיהם ע"כ. והיינו דמחובר לא מיתסר, וההרים מותרים לחצוב מהם אבנים ולזריעה. ובגמרא (שם מו:): בעי רמי בר חמא המשתחוה להר אבניו מהו למזבח, יש נעבד במחובר אצל גבוה או אין נעבד במחובר אצל גבוה, ופשטוה דיש נעבד במחובר אצל גבוה ע"כ. והנה איתא במשנה (שם) כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאה דע שיש שם עבודה זרה ע"כ. והקשה בירושלמי (שם ג-ה) אם כן איך נבנה המקדש על הר המוריה, הא נעבד אסור לגבוה. ותיצרו על פי נביא שנאמר (דברי הימים א כא-ט) ויעל דוד בדבר גד אשר דבר בשם ה' ע"כ. ומעתה לא היה די בזה לבד לדרוש מהמקראות למצוא מקום לה', כי המקדש הרי גבוה מכל ארץ ישראל כדכתיב וקמת ועלית, ועל כל הר גבוה היה

במשנה (אבות ב-א) רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם ע"כ. ונראה דנרמז בזה דרך הנהגה במדת גאווה וענוה, אשר תועבת ה' כל גבה לב, לא מינה ולא מקצתה (סוטה ה:). ויש בזה קשר גם לפרשתנו, שעל שבעה דברים נגעים באים, ואחד מהם היא גסות הרוח דכתיב (דברי הימים ב כו-טז) ובחזקתו גבה לבו עד להשחית, וימעול מעל בה' אלקיו, והצרעת זרחה במצחו (ערכין טז:). ולכן הבעל גאווה נלקה בנגע צרעת של שאת, כי אין שאת אלא גבוה, וכן הוא אומר (ישעיה ב-ד) על כל ההרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות (שבועות ו:), כי על גסות הרוח, והיינו שרוחו גבוהה, באה מדה כנגד מדה נגע של שאת.

ומתחלה נקדים לבאר מה שבדברי חז"ל נקרא הבית המקדש בשם בית הבחירה. ובפשטו הטעם כי על מקום המקדש אמר קרא, כי אם אל המקום אשר 'יבחר' ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה (דברים יב-ה). והיינו שהבית המקדש נבנה על המקום אשר בו בחר ה' לשום את שמו שם. וברמב"ן שם הביא דברי הספרי (ראה ח) לשכנו תדרשו, דרוש על פי הנביא, יכול תמתין עד שיאמר לך נביא, תלמוד לומר לשכנו תדרשו ובאת שמה, דרוש ומצא ואחר כך יאמר לך נביא, וכן אתה מוצא בדוד וכו' ע"כ. ואם כן המקום אשר בו נבנה המקדש, בחר ה', ורימז בתורתו במקראי קודש היכן הוא מקום הזה, ועל זה נאמר לשכנו תדרשו, ואחר כך יש לשאול עוד בנביא אם זכו לכיון המקום המדויק.

עבודה זרה, ונאסר נעבד במחובר לגבוה, על כן הוצרך לדרוש גם מפי נביא ה', להתיר המקום על פי הדיבור.

*

והנה הכתוב אומר (חבקוק ג-ו) עמד וימודד ארץ ראה ויתר גויים, ובגמרא (בבא קמא לח.) דרשוה, ראה שבע מצות שנצטוו עליהן בני נח, ולא קיימם, עמד והגלה אותם מעל אדמתם [כגון כפתורים היוצאים מכפתור, וכגון בשעיר ישבו החורים, וכן אומות הרבה]. ומאי משמע דהאי ויתר לישנא דאגלווי הוא, כתיב הכא ויתר גויים, וכתיב התם (ויקרא יא-כא) לנתר בהן על הארץ, ומתרגם לקפצא בהון על ארעא ע"כ. ובמדרש (ויקרא יג-ב) דרשוה על מתן תורה, עמד וימודד ארץ, מדד הקב"ה כל ההרים, ולא מצא הר שתנתן בו תורה אלא סיני ע"כ. ויש להבין לפי זה סיום הכתוב, ראה ויתר גויים.

ונראה דהנה בראש דוד להחיד"א (פרשת ברכה עה"פ ולבנימין אמר) כתוב, דיש להסתפק בכוונת הירושלמי שהותר בנין המקדש על פי הדיבור, אם הכוונה שהנביא גילה דלא נעבדה שם עבודה זרה, או על פי נביא הותר אף דנעבדה בו עבודה זרה. ולכאורה יש להכריע דהנביא גילה דלא נעבדה עבודה זרה, ובזה דהוא ידיעת המציאות אנו שומעין לנביא כמו שכתבנו במקום אחר (ברכי יוסף או"ח סימן לב), אבל אי נימא דאף דעבדו שם עבודה זרה הותר על פי נביא, הדבר קשה דלא בשמים היא, ואין שומעין לנביא לעקור דין אחד לעולם כי אם לשעה דוקא כאלהו בהר הכרמל, כמו שכתב הרמב"ם (יסודי התורה ט-א), והכא נעבד במחובר אסור לגבוה, ואין שמענו לנביא לעקור דין זה בבית המקדש לעולם. ואף שיש לחלק קצת, יותר נראה להכריע מכח זה הצד האחר, דהנביא גילה שלא עבדו עבודה זרה ע"כ.

והנה קושיא זו של הירושלמי איך נבחר הר המוריה, הא כל הר גבוה עבדו עליה עבודה זרה, יקשה גם על הר סיני שניתנה עליה תורה, למה לא נחוש אולי עבודה לעבודה זרה, ונעבד אינו ראוי אצל גבוה. וצריכין לתרץ גם כן, דכיון שה' בחר בסיני, בודאי שה' שמר את ההר כל הימים שלא יעבדו עליה עבודה זרה. וכן איתא להדיא במדרש (ב"ר טז-א) למה תרצדון הרים גבנונים (תהלים סח-ז), רבי יוסי הגלילי פתר קרא בהרים, בשעה שבא הקב"ה ליתן תורה בסיני היו ההרים רצים ומדיינים אלו עם אלו, זה

אומר עלי התורה ניתנת וזה אומר עלי התורה ניתנת, תבור בא מבית אלים וכרמל מאספמיא, הדא הוא דכתיב (ירמיה מו-יח) חי אני נאם ה' וגו' כי כתבור בהרים, זה אומר אני נקראתי וזה אומר אני נקראתי, אמר הקדוש ברוך הוא למה תרצדון הרים גבנונים וגו', כולכם גבנונים, היך מה דאת אמר (ויקרא כא-ב) או גבן או דק, כולכם נעשה עבודת כוכבים על ראשיכם, אבל סיני שלא נעשה עבודת כוכבים עליו (תהלים שם) ההר חמד אלקים לשבתו, (שמות יט-ב) וירד ה' על הר סיני, אף על פי כן אף ה' ישכון לנצח בבית עולמים ע"כ.

הרי דהר סיני היה גם כן משומר מאת ה' שלא יתקרבו הגויים לעבוד שם עבודה זרה, ועל כן ההר חמד אלקים לשבתו. וכמו ששמר הר המוריה לגבוה לבנין המקדש, כן שמר הר סיני למתן תורה. וזהו שאמר הכתוב, 'עמד וימודד ארץ', מדד הקב"ה כל ההרים, ולא מצא הר שתנתן בו תורה אלא סיני, שהר זה היה נשמר מן השמים שלא תהא בו עבודה זרה, ראה ויתר גויים, שהקב"ה ראה והסתכל לשמרו כל הימים, להגלות את הגויים משם, שכאשר עברו דרך שם לא יעמדו לעבוד עבודה זרה שם, אלא הגלה אותם משם, כדי שההר תהא נשאר בטוהרה להנתן בו התורה.

*

ובהא דאמרו שבית הבחירה על פי נביא נבנה, יש לומר עוד ביאור, דהנה מצינו בעקידת יצחק שאמר ה' לאברהם, קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אמר אליך (בראשית כב-ב). וכבר העיר ברש"י מהו הכוונה במה שאמר אליו על 'אחד ההרים'. ויש לומר דהנה בבני יששכר (ניסן יג-ו) הביא בשם החיד"א בספרו כסא דוד ליישב איך נבנה הבית המקדש על הר גבוה שעבדו עליה עבודה זרה. והוא דבכל מקום שקנתה השכינה והקדושה דמלכות שמים מקום, שוב אינה יכולה הסטרא אחרא לקנות שם מקום (כי מלכותו לעד קיימת), ואמרו רז"ל (במדבר יב-ד) באבן שתיה שממנה הושתת העולם, כביכול בשעת בריאת העולם התפלל הקדוש ברוך הוא שם ואמר יהי רצון שיכבשו רחמי את כעסי ואכנס וכו' (ברכות ז), ואם כן קנתה מלכות שמים שם מקום, ושוב אין מקום להשראת וכו' כי מלכותו יתברך שמו לעד קיימת ע"ש. ועל פי זה תתבונן הפסוקים (שמות טו-ז), תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה'

וכו', רצה לומר אתה פעלת מן ימי בראשית שיהיה מוכן לשבתך, כי קנית שם מקום כביכול ע"כ.

וייש להוסיף עוד, כי בשעה שברא ה' את עולמו שמים וארץ, והשמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו-טז), בחר ה' את מקום המקדש לעצמו לבנות שם ביתו, ומכוון כנגדו נבנה בית המקדש של מעלה (רש"י שמות טו-יז), ומעיקרא לא מסרו לבני אדם, אלא זה נשאר ברשותו של מקום כמו השמים. ולכן במקום המקדש היו תמיד נסים שלא כדרך הטבע (אבות ה-ה), כי מקום זה לא נמסר מעולם לבני אדם ודרכי הטבע. וכיון שה' בחר זה לעצמו, הרי גם אם עבדו עליה עבודה זרה לא נאסרת, כי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואם כן הר המוריה הוא הר מיוחד ושונה מכל ההרים שבעולם, שלא נמסרה ליד בני אדם אלא נשאר ברשות קונו. והנה איתא בגמרא (מגילה כח.) שאל רבי עקיבא את רבי נחוניא הגדול, את הכבש אחד תעשה בבקר (במדבר כח-ד), אם נאמר כבש למה נאמר אחד, אמר לו, אחד, מיוחד שבעדרו ע"כ. וכמו כן כאן 'אחד ההרים', המיוחד שבין כל ההרים שלא נמסר לבני אדם אלא מיוחד להר ה' לבנות בו מקדשו. וזהו שאמרו שעל פי הדיבור נבנה הבית המקדש בהר המוריה, היינו שה' גילה להנביא כי בחר מכבר בעת הבריאה הר זה למשכנו, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ולפי זה יש לנו שלשה ביאורים במה שאמרו שבנין המקדש היה על פי הדיבור מפי הנביא. חדא, שעל פי נביא הותר להם אף דנעבדה בו עבודה זרה. שנית, דהנביא גילה להם שה' שמר את ההר ולא נעבדה בו עבודה זרה. שלישית, שה' בחר מקום זה לעצמו מתחילת הבריאה, ולכן הגם שעבדו עליה עבודה זרה לא נאסרה, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ועל כן קראוה בתואר 'בית הבחירה', כדי שנבין איך נבנה המקדש על הר המוריה, הלא אין לך הר גבוה שלא נעבדה בו עבודה זרה, על כן קראוה בית הבחירה, שה' בחר הר זה לשמרו שלא יעבדו עליה עבודה זרה (כפירוש השני), או שמקום הזה נבחר מאת ה' כבר מתחלת הבריאה למקום המקדש (כפירוש השלישי), ועל כן לא יכלו לאוסרו אחר זה.

*

והנה הנביא אומר (ישעיה ב-ב, מיכה ד-א) והיה באחרית הימים יהיה הר בית ה' נכון בראש ההרים ונשא

הוא מגבעות, ונהרו עליו עמים, והלכו גויים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלקי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים ע"כ. ונראה לבאר המשך הדברים, שהקדים שהר בית ה' יהיה נכון בראש ההרים, והגויים יאמרו נעלה אל הר ה'. דאיתא במדרש (ילקוט מיכה תקנב) אמר רבי פנחס בשם רבי ראובן עתיד הקב"ה להביא סיני ותבור וכרמל וחרמון ולבנות בית המקדש עליהם, מה טעם, והיה באחרית הימים יהיה הר בית ה' נכון בראש ההרים ע"כ.

וראיתי בחידושי תורה (שבועות תשי"ח) ממרן מסאטמאר זי"ע שתמה, הלא איתא במדרש (הובא לעיל) דתבור וכרמל באו כדי ליתן התורה עליהם, ואמר להם ה' כולכם גבנונים (בעלי מומים), כולכם נעשה עבודה זרה על ראשיכם וכו' ע"ש. הרי שנפסלו לגבוה מטעם נעבד לעבודה זרה, ואם כן איך יתכן שלעתיד יביא ה' ההרים הללו ויבנה עליהם הבית המקדש. וכתב דכיון דלעתיד רוח הטומאה יעביר מן הארץ (זכריה יג-ב), ויהיה ביטול גמור של כל סוגי עבודה זרה, להעביר גלולים מן הארץ, וכיון שיתבער עבודה זרה מן העולם שפיר יוכלו לבנות עליו בית ה' ע"כ. (ועיין בשו"ת שערי צדק או"ח סימן יב.) – ולבאר הדברים יותר, דמצינו במשנה (עבודה זרה נב) עובד כוכבים מבטל עבודה זרה שלו ושל חבריו, ומותר בהנאה. ואף לגבוה משמע דמותר, כדאמרינן (שם) גבי אבני המזבח ששקצו אנשי יון, דקאמר ניתברינהו על ידי עכו"ם כדי לבטלן ע"ש [ועיין בריטב"א ומאירי שם, ובתוספות עבודה זרה מז. ד"ה מין]. וגם אי נימא דעדיין מאוס לגבוה, היינו רק כל זמן שיש עבודה זרה בעולם, אבל לעתיד כאשר תהא ביטול כל עבודות זרות שבעולם, יהיו מותרים. ובפרט שישתנו צורתם ומקומם של ההרים הללו, דאין בזה מיאוס כלל.

ומעתה מובן שפיר המשך הכתובים, והיה באחרית הימים יהיה הר בית ה' נכון בראש ההרים, שיהיו כמה הרים זה על גבי זה, סיני תבור כרמל וחרמון, ועליהם יהיה הר בית ה'. ויהיה הבית נכון בראש ה' הרים, ה'הרים, מוריה סיני תבור כרמל וחרמון. ולכאורה הרי נעבד עליהם עבודה זרה, ונאסרו לגבוה. על זה אמר כי אז יעקר עבודה זרה מן העולם, והלכו גויים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ויורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, ושפיר יהיו ההרים מותרים לגבוה, כיון דאין עוד עבודה זרה בעולם.

וְזֶה, יתבאר מה שאומרים (בתפלת ראש השנה) ויאתיו כל לעבדך וכו', וידרשוך עמים לא ידעוך וכו', ויזנחו את עצביהם וכו', ויטו שכם אחד לעבדך וכו', ויפצחו הרים רנה וכו', ויקבלו עול מלכותך עליהם. ולכאורה האי 'ויפצחו הרים רנה' אין כאן מקומה. אבל לפי מה שנתבאר הכוונה, שההרים הגבוהים תבור וחרמון שואפים שה' יבנה ביתו עליהם, שיתקדש שם שמים על ידיהם, אך יודעים ממתן תורה כי נמנע זאת מהם שנעבדה עליהם עבודה זרה. אבל כעת כאשר יאתיו כל לעבדך, ויזנחו את עצביהם, שתעקר ותתבטל עבודה זרה מן העולם, הרי שוב יכשרו ההרים לבנות עליהם המקדש, ולכן 'ויפצחו הרים רנה', מגודל שמחתם להיות אשפזוכניה לשכינה.

*

נעבד עליהם עבודה זרה, וממילא כיון שלא שמר אותן, נעבדו. ומעתה נפסלו משני הטעמים שהם עולים יחד כאמור, וכמו שכתב הפרשת דרכים (דרוש יד) דמפני גבהותן נעבד עליהם עבודה זרה. וזהו שאמר הכתוב למה תרצדון הרים גבוננים, בעלי מומין, מחמת גבהותן ועבודה זרה שנעבד עליהן, ועם כל זה לא תימא שמכח אין ברירה והכרח נתן התורה על הר סיני, אלא ההר חמד אלקים לשבתו ומתחלה בחר בו, דאי היה רוצה באחד מהרים הגבוהים היה שומרן לבלי לעבוד עליהן עבודה זרה, והראיה, אף ה' ישכון לנצח דייקא, היינו בבית עולמים, וליכא למימר על פי הדבור כפשוטו, שהרי על נצחי אין לשמוע לנביא היפך הנאמר בתורה, אלא על כרחך משום ששמר אותו השי"ת שלא יהיה נעבד, אם כן מוכח ככל האמור ע"כ.

וְזֶה שאמר הכתוב 'לשכנו תדרשו' ובאת שמה, שמוטל עלינו לדרוש את שכנו, איך השכין ה' שכינתו על הרים, הא על כל הר יש חשש שנעבד שם עבודה זרה. ועל כרחך לומר שעל פי הדיבור הודיע ה' ששמר את ההר מעבודה זרה, והיינו טעמא דמקדש בהר המוריה והיינו טעמא דמתן תורה על הר סיני, כי ה' שומר ההרים המיוחדים לתורה ועבודה. וכיון שהוצרכו לשמירה מן השמים, למה בחר את הר סיני דייקא, הרי היה יכול לשמור הר גבוה אחר, אלא כדי שילמוד אדם מדעת קונו לאהוב הנמיכות, 'ולשכנו תדרשו', שאהב ה' את הנמיכות, 'ובאת שמה', גם אתה תשתדל לבוא לידי מדה זו של ענוה ושפלות רוח.

*

וְזֶה יש להבין מאמרם שתבור וכרמל נפסלו למתן תורה בשביל שהם בעלי מומים בגאותם, מאן דיהיר בעל מום, ובחר ה' בסיני נמוך שבהרים, ולעולם ילמד אדם מדעת קונו לאהוב הנמיכות. ולכאורה הרי מצינו באברהם שמגודל ענותנותו אמר ואנכי עפר ואפר (בראשית יח-כו), כי העפר נידוש ונבזה, וכאשר אנו מתפללים לזכות למדת ענוה, אנו אומרים ונפשי כעפר לכל תהיה (ברכות יז), ואם כן מהו היוהרא של ההרים הגבוהים במה שיש בתוכם עפר יותר משאר הרים, ונבחר סיני שמחזיק עפר מועט, ונפסלו תבור וכרמל שיש להם עפר הרבה, ומהו הגבהות בעפר הרבה.

וְהִנֵּה בגמרא (מגילה כט.) איתא, דרש בר קפרא מאי דכתיב (תהלים סח-יז) למה תרצדון הרים גבוננים, יצתה בת קול ואמרה להם, למה תרצו דין עם סיני, כולכם בעלי מומים אתם אצל סיני, כתיב הכא גבוננים, וכתיב התם (ויקרא כא-ב) או גבן או דק. אמר רב אשי שמע מינה האי מאן דיהיר בעל מום הוא ע"כ. ובגמרא (סוטה ה.) איתא, ואת דכא ושפל רוח (ישעיה נז-טו), אני את דכא [אני מרכין שכינתי אצלו], שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה. אמר רב יוסף לעולם ילמד אדם מדעת קונו [לאהוב את הנמיכות], שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני ע"כ.

וְהַקְשָׁה בייטב לב (ריש פרשת במדבר) איך נלמוד מזה לאהוב הנמיכות, נימא דשאני הכא דמחמת גבהות נעבד עליהם עבודה זרה, ושוב מתסרי לגבוה, והיה מוכרח להניח ההרים הגבוהות משום לתא דעבודה זרה. וכתב לבאר, דודאי נפסלו ההרים תבור וכרמל משום שנעבד עליהם עבודה זרה, וממילא נבחר הר סיני, דמפני שהוא נמוך לא נעבד עליו, אלא דעם כל זה מוכח דהקב"ה שונא גאות, דאי בוחר בגאות, כדעת האומות העולם דמפני זה הם עובדים על הר גבוה, אם כן היה לו להשי"ת לשמור הר תבור או הר כרמל לבלי לעבוד עליו עבודה זרה למען יהיה מוכן לתת עליו התורה, כי היד ה' תקצר. אלא ודאי ששונא גאות ואהוב הנמיכות, לכך בחר בהר סיני מפני הנמיכות, ולא רצה לתת התורה כלל על ההרים הגבוהים אף אם לא

אך הענין הוא, כי התנא אומר (אבות ד-ד) מאד מאד הוי שפל רוח בלשון כפול, כי יש שני סוגי גאווה וענוה, בחיצוניות במעשיו, ובפנימיות בלב. ואמר הכתוב תועבת ה' כל גבה 'לב' (משלי טז-ה), גנות מדת הגאווה היא גבה עינים 'ורחב לבב' אותו לא אוכל (תהלים קא-ה), והיינו כמו שפירש רש"י (סוטה ד.) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו (ישעיה ב-כב), שמחזיק עצמו כבעל נפש, דהיינו גאווה, שחשובה נפשו בעיניו ע"ש. ויתכן לישב בשורה האחרונה, ויהא גבה לב, שמחשיב תורתו ועבודתו ומדותיו והתנהגותו ומעלותיו. ולעומת זה לישב בשורה הראשונה, ומכיר שהכל היא מתנת אלקים, והוא בריה שפלה נגד קונו, ואין לו במה להתגאות, וכנהגת הצדיקים. ומשה רבינו היה רבן של כל ישראל, ופה אל פה אדבר בו, ולא ישב בקצה המחנה, אלא כל העם נצב עליו מן בקר עד ערב (שמות יח-ד), ועם כל זה האיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב-ג).

אך גם אם האדם בפנימיותו רחוק מגאווה, יש לו להתנהג גם בחיצוניותו בענוה ושפלות רוח, כמאמרם (אבות ד-ד) הוי שפל רוח בפני כל אדם, ולהיות בורח מן הכבוד וכו', והיא ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, מתרחק מן הכבוד (שם ו-ו). ולכאורה אם בפנימיותו מכיר ערכו, ולא מחשיב עצמו, למה יש לו להתרחק ממנה גם בחיצוניותו. אך ידוע כי האדם נפעל כפי פעולותיו, כמו שכתוב בחינוך (מצוה טז) כי לבו של אדם וכל מחשבותיו נמשכים תמיד אחר המעשים שהוא עוסק בהם, בין אם הם טובים ובין אם הם רעים וכו', שצדיק גמור שהוכרח לעסוק תמיד בדברים רעים, במשך הזמן ישוב מצדקתו ויהפך להיות רשע גמור ע"ש. ולכן יש להאדם להתרחק מכל גינוני כבוד והתנשאות שלא יפול ברשת הגאווה. ועל כן הזהיר התנא בכפליים 'מאד מאד' הוי שפל רוח, הן בחיצוניותו והן בפנימיותו. ובספר ויגד משה (אבות דף תקצא) כתוב, דלכן המילוי של ענוה, עי"ן נו"ן ו"ו ה"י, הוא בגימטריא גם כן ענו"ה (עם הכולל), להורות שענוה צריכה להיות בחיצוניותו ובפנימיותו יחד ע"כ.

ועל כן ההרים הגבוהים מאוסים בעיני ה', הגם כי בפנימיותם אין להם במה להתגאות, שהקב"ה בראם

כך, והם מלאים עפר מראשם ועד רגלם, ובמה יתגאה עפר ואפר. אבל בחיצוניותם לפי ראות עיני בני אדם הם יפים ונאים בגובהם, וחיצוניותם מחשיב אותם יותר משאר מקומות שהם שפלים ממנה, וגם זהו תועבת ה', שהענוה צריכה להיות מבחוץ ומבפנים שוה, ויש ללמוד מדעת קונו שבחר בסני, רוחו נמוכה מבית ומבחוץ.

ולכאורה יש להבין אם ה' אוהב את הנמוכות, למה לעתיד יבנה ביתו בראש הרבה הרים יחד, תבור וחרמון וכו', הלא מאן דיהיר בעל מום, וכולכם הרים גבנונים. וצריכים לומר כנ"ל, כי רק בעולם הזה שיש מושג של כחי ועוצם ידי, ולא מכירין גודל כבוד ה' וכחו, מוטל על האדם להתרחק מכל מה שמביאו לגסות הרוח, שלא יכשל בזה. אבל לעתיד כאשר יתגלה ה' לעיני כל, ויכירו כולם כי אין תנועה שלא בא מחיותו, ומראין עליו באצבע הנה אלקינו זה, לא תהא מושג של גאווה וגסות הרוח, ולא יצטרכו ללמוד מדת הנמיכות, על כן יתגלה ה' אז בגאון עזו, בבנין ביתו בראש ההרים.

ובזה נבוא אל המכוון, 'איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם', דקאי על מדת הענוה שהיא שורש כל המדות טובות, דדא ביה כולא ביה (עיין ראשית חכמה ריש שער הענוה). ואמר שמדה זו צריך להיות בכפליים, שתהא 'תפארת לעושיה', להאדם עצמו בפנימיותו, להכיר ערכו האמיתי ולא להתגאות. וגם צריך שיקנה מדה זו גם בחיצוניותו כלפי בני אדם, ולהיות 'תפארת לו מן האדם'.

ויש לומר דכינה התנא מדת הענוה בתואר 'דרך ישרה', דאיתא בגמרא (סוטה ה:) בוא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה וכו', שאין תפלתו נמאסת שנאמר (תהלים נא-יט) לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה ע"כ. והיינו להורות שגם אם האדם מצד מעשיו היה ראוי שתהא תפלתו נמאסת, אם דעתו שפלה עליו אלקים לא תבזה. והנה 'ישרה' עולה בגימטריא 'תפלה' (א"ר סימן צ"ה סק"ב). והקונה לעצמו מדת ענוה דרכו ישרה, שזוכה שתפלותו מתקבלים לרצון לפני אדון כל.

סעודה שלישית

תחלה הן באים בביתו, חזר בו טעון חליצה, ואם לאו טעון נתיצה. הרי הן באין על בגדיו, חזר בו טעון כביסה, ואם לאו טעון שריפה. הרי הם באים על גופו, חזר בו יטהר, ואם לאו בדד ישב ע"כ. ובאור החיים הק' להלן (יד-לד) העיר, דאם כן למה הקדים הכתוב לומר נגעי בני אדם, והוא היפוך האמור בבעל הרחמים ע"ש.

ויש לומר דאיתא בגמרא (מנחות כט:): שהראה הקב"ה למשה מיתתו של רבי עקיבא, שהיו סורקין בשרו, ושאל משה רבונו של עולם זו תורה זו שכרה. אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני ע"כ. וביאר בשל"ה (פ' בראשית תורה אור ג) כי אמרו חז"ל (ב"ר יב-טו) מתחלה עלה במחשבה לברוא העולם במדת הדין, בראשית ברא 'אלקים' (א-א), ראה שאין העולם מתקיים שיתף הקב"ה מדת הדין במדת הרחמים, והיינו דכתיב (בראשית ב-ד) ביום עשות הוי"ה אלקיים"ם ארץ ושמים ע"כ. אמנם בצדיקים הקב"ה מדקדק עמהם כחוט השערה (יבמות קכא:), כי בני עליה אשר שורש נשמתם בסוד המחשבה העליונה, הם מדוקדקים בקו הדין ביותר, ואצלם נשאר בחינת עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין. וזהו שהשיב הקב"ה על רבי עקיבא שנידון במדת הדין הקשה, שתוק כך עלה במחשבה, כי זהו לרוב מעלתו, כי מדריגתו היא שעלה במחשבה, על כן נידון במדת הדין ע"כ.

ולכן אף ש'בעל הרחמים' אינו נוגע בנפשות תחלה, היינו לכל באי עולם שאינו מתקיים אלא במדת הרחמים, אבל בצדיקים שעלו במחשבה, והם נידונים במדת הדין, וסביביו נשערה מאד, בהם יתכן שיפגעו הנגעים באדם תחלה. ועל כן אמר 'אדם' כי יהיה בעור בשרו וגו', כי באנשי מעלה הקרויין אדם, יתכן ההתחלה בנגעי בני אדם, ואחר כך גם נגעי בגדים ובתים.

*

וראיתי מובא בשם ספר וידבר משה עוד טעם בזה, דאיתא בגמרא (ברכות סא): ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך (דברים ו-ה), רבי אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך, ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך, אלא אם יש לך

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת וגו' והובא אל אהרן הכהן וגו', וראה הכהן את הנגע בעור הבשר, ושער בנגע הפך לבן וגו' וטמא אותו (יג-ג). ויש להבין למה קרא אותו הכתוב כאן בתואר 'אדם', הלא יש כמה תוארים, איש אנוש גבר, ובכל הפרשיות להלן נאמר איש, והרי תואר אדם היא החשובה ביותר מכל התוארים, וכמאמרם (בבא מציעא קיד:): אתם קרויין אדם ולא אומות העולם. גם להבין הלא על שבעה דברים נגעים באים (ערכין טז), וכיון שהנגע בא על החטא לעוררו, למה מביא ה' עליו נגעים דייקא, שינוי צבע עור בשרו לצבע אחר. ולא עוד אלא שהסימן טומאה הוא לבן, עזה כשלג, הלא מראה לבן מורה על מעליותא, על דרך אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו (ישעיה א-יח). וביום הכיפורים היו קושרין לשון של זהורית, הלבין היו שמחים (יומא טז), ולמה כאן מראה לבן טמא.

וליהלן נאמר בטהרת המצורע, ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים (יד-ה), שנותן תחלה מים חיים בכלי, ושוחטו על המים, כדי שיהא דם צפור ניכר בהם. ואם כי עניני נגעים וטהרתן סוד ה', מכל מקום טעמא בעי לפי פשוטו. – ואחר זה בא המצוה, והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' פתח אהל מועד (יד-יא). ואיתא במשנה (סוטה ז) דמטהרין את המצורעין בשער נקנור, וברש"י מפני שלא נתקדש בקדושת עזרה עובי חלל אותו השער, מפני המצורעין שמכניסין ידיהן לבהונות ליתן מדם האשם על בוהן ידו, ומחוסר כפורים שנכנס לעזרה בכרת, לפיכך לא קדושה שיוכל לעמוד בחלל השער, שאם היה כהן מוציא את דם האשם חוץ לעזרה הרי הוא נפסל ביוצא, לפיכך צריך להכניס ידו לתוך חלל העזרה, וביאת מקצת שרא רחמנא (זבחים לב:) ע"כ. ומבואר מזה כי עבור טהרתו של המצורע ויתר התורה על חלק מהמקדש, שכל השערים נתקדשו חוץ משער נקנור. ולא עוד אלא שהותרה לו ביאה במקצת למקדש, אף ששאר מחוסר כיפורים חייב כרת על ביאת מקדש (מנחות כז:). – גם יש להבין עצם הטהרה להכניס להעזרה תנוך אזנו ובוהן ידו ורגלו, כדי ליתן עליו מהשמן והדם.

*

ונראה דאיתא במדרש (ויק"ר יז-ד) אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה וכו', ואף נגעים הבאים על האדם,

נותנים הודאה לה' תמיד על כל דבר קטן שמזדמן לידם, על דרך כל הנשמה תהלל י-ה (תהלים קנ"ו), על כל נשימה ונשימה תהלל ה' (ב"ר יד-ט), ועל כן הם מחשיבים גם פכים קטנים כי מתנת אלקים היא. והנה אמרו (ברכות לה): כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל ע"ש. והצדיקים שאין פושטין ידיהם בגזל, אלא מברכין ומודים להקב"ה על כל מה שמגיע לידם, אצלם ממונם חביב, והם חוזרין גם על פכים קטנים.

*

והנה הנגעים באים על החטא, וכדאיתא ברש"י (יד-ד), ולקח למטהר שתי צפרים, לפי שהנגעים באים על לשון הרע שהוא מעשה פטוטי דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים שמפטטין תמיד בצפצוף קול (ערכין טז). ולכאורה יש להבין הלא הקרא מיירי גם באלו שהם בני עליה הקרויין בתואר 'אדם', ואיך יבואו להיות אדוק בחטא כזה, שעבורו נקרא 'מצורע', מוציא רע. ולא עוד, הרי אמרו (ברכות יט) אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום, ודאי עשה תשובה ע"כ. ואם כן גם אם נכשל בחטא הא חוזר בתשובה, ואיך יתכן אצלו פרשת נגעים.

ונראה דידוע מאמרו של מרן הבעל שם טוב זי"ע (עיין אורח לחיים פ' לך) על מאמרם (שבת עה.) שוחט משום מאי מחייב, רב אמר משום צובע. ובתוספות שם אשוחט דעלמא קאי ע"ש. דקאי על היצר הרע שהוא השוחט דכולי עלמא, ולעתיד ישחוט אותו ה' (סוכה נב), ולכאורה הרי הוא עושה בנאמנות השליחות אשר עבורו נברא, ומה חטאו. אך הוא נברא לפתות את האדם לעבירה, ולא לצבוע את העבירה ולעשות ממנה מצוה, ולולא שהוא מצבע אותה למצוה, ישראל קדושים אינם רוצים להמרות רצון ה', ועל ידי שמרמה את האדם שאותו דבר הוא מצוה, וצובע גם את עצמו לפני בני אדם בדמותו של היצר טוב, הוא תופס אותם ברשתם, ולכן יתחייב ע"כ.

ולענייננו הכל יודעים איסור לשון הרע, ואונאת דברים, והלבנת פני חבירו, אך כל זה הוא רק על שומרי תורה, אבל על רשעים עוזבי תורה יש מצוה לשנאותם. וישנם גם הרבה אופנים מסויימים שמותר לדבר

אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך ע"כ. והיינו שיש בני אדם קמצנים שחסים על ממונם יותר מצער גופם, והוא מוכן להצטער בנגעי גופו יותר מהפסד בגדו וביתו, ואצלם שורת הרחמים להקדים בנגעי אדם, שכוואב לו פחות מהפסד ממונו ע"כ.

אבל באמת מצינו מדה זו לפעמים גם בצדיקים, וכמו ביעקב אבינו דכתיב (בראשית לב-כה) ויותר יעקב לבדו, ואמרו חז"ל (חולין צא.) שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה, לפי שאין פושטין ידיהן בגזל ע"כ. וכעין זה איתא (תענית כג.) באבא חלקיה, כאשר הגיע למקום קוצים הגביה בגדיו, ואמר זה מעלה ארוכה וזה אינו מעלה ארוכה ע"ש. ולכן כאשר התורה התחילה פרשת נגעים בנגעי אדם ולא בנגעי בתים, אמר הכתוב 'אדם' כי יהיה בעור בשרו וגו', כי בצדיקים יתכן שיתרצו יותר בצער גופם מהפסד ממונם, כי הם חוששים שאם יתרוששו שלא יתפתו לשלוח ידיהם בגזל.

ויש לבאר עוד הענין שחביב עליהם ממונם עבור שאין פושטין ידיהן בגזל, דאיתא בגמרא (ברכות כ:) אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם כתוב בתורתך (דברים י"ז) אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד, והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב (במדבר ו-כ) ישא ה' פניו אליך. אמר להם וכי לא ישא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה (דברים ח"ג) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה ע"כ. ופירש בקול שמחה להרה"ק רבי בונם מפרשיסחא זי"ע, כי במתנה יש שני סוגי חשיבות, חדא גוף המתנה שערכה הרבה. שנית, מצד הנותן, שאם הנותן הוא מלך או צדיק, הגם שגוף המתנה קטנה היא, חשובה המתנה מצד הנותן, הרבה יותר מדברים שערכה רב. והקב"ה צוה בתורתו לברך רק כאשר הגיע לשביעה, שזהו סעודה חשובה מצד עצמה, והם מברכין גם בכזית וכביצה, מפאת חשיבות הנותן המתנה ע"כ.

והנה הצדיקים הם מכירים שכל מה שיש להם היא מתנת אלקים, ולא כחי ועוצם ידי עושה חיל, והם

זה אחר זה, נגעי בית בגד ואדם, כי חושבים שמעשיהם הם לשם שמים, ודבר מצוה הן עושין.

ועל כן כאשר בא לטהר עצמו, העמידו אותו בשער העזרה, והכניסו בוהן ידו ורגלו בעזרה, ביאה במקצת במקדש, להורות לו שזהו סיבת חטאו, שהכניס המעשים שלו שעבורם באו הנגעים, בקודש, שמדמה בנפשו כי מעשיו קדושים הם, ומכוונים על פי תורה. ואילו היה מכניס עצמו לתורה, לברר הדברים אם הם על פי תורה לא היה נכשל, אבל לא כן הוא, אלא נכנס ביאה במקצת בקודש, שומע איזה היתר ונגרר אחריה, ולכן נלקח בנגעים.

*

אך יש בזה גם חיזוק להמצורע ביום טהרתו שהתירו לו ביאה במקצת בקודש, מה שלא הותר לאחרים, לרמוז להחוטא על מאמרם (ברכות לד:) מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר (ישעיה נז-ט) שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק ברישא והדר לקרוב ע"ש. וחותרין לו פתח כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה (סנהדרין קג.). והקב"ה ויתר להמצורע שחזור בתשובה ומטהר עצמו, ששער נקנור אשר ראוי היה להתקדש כמו שאר השערים להיות שם בית ה', השאירו אותו חול, כדי שיוכל המצורע ליכנס שם. וגם התירו לו לבוא ביאה במקצת לתוך העזרה, מה שלא הותר לשום אדם, כדי להראות קירבת ה' להרשע החוטא שחזור בתשובה ומטהר עצמו.

ועוד יש בו רמז להמצורע, שגם כאשר מדריגת תשובתו קלוש מאד, ולא מוכן עדיין לשנות דרכו ליכנס בקודש, והוא עומד עדיין בחוץ, מכל מקום יש להתחיל בדבר מועט, פתחו לי פתח כחודו של מחט, הט תנוך אונך בקודש, לשמוע מוסר ותוכחה ודברי תורה הנשמעים בקודש. וגם כאשר עדיין אין אתה מוכן ליכנס כולו לקודש, תושיט על כל פנים אצבע לתוך הקודש, ומשם יתמשך עליך תוספת אורה, עד שיפתח לכם פתח כפתחו של אולם.

לשון הרע כאשר התכלית היא להחזירו למוטב וכו'. אמנם היצר הרע מצבע הדבר לפני בני אדם, ומפתה לבעל לשון הרע שמצוה יש במעשיו, והוא מקנא קנאת ה' וכו', כאשר עינינו רואות יום יום, וכל האיסורים נעשו לפניו כמצוה, ובוזה גם בני עליה יכולים להכשל, וגם מי שהוא בתואר 'אדם' מתפתה להיות מוציא רע.

ועל כן באים עליו נגעים דייקא, שצבע עורו ובגדו וביתו משתנה, לעורר אותו שיתכן שאינו מרגיש על עצמו חטא, אבל היצר הרע לקח לו לתפקידו להיות צובע, ומצדיק לו מעשיו שעל פי תורה עשה, אבל כאשר ילמוד ויעמיק עצמו במעשיו, יראה כי לא כן הוא, אלא שצובע לו החטא למצוה. וגם שער לבן שמורה על טהרה, יתכן שהיא סימן טומאה, כי זהו דרכו של היצר להדמות לו החטא למצוה. ולכן בטהרתו צוה הכתוב לשחוט את הצפור על מים חיים, הרומזת על התורה, אין מים אלא תורה (בבא קמא יז.), והיא מים חיים, שנותנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא (אבות ו-ז), להורות לו על חטאו, שמפטט דברים כצפור, והוא על מים חיים, שמדמה בנפשו שעושה בזה מצות התורה.

והנה הנכשל בחטא מפני שיצרו צובע לו שזה מצוה, הוא רחוק מאד מן התשובה, כי על עשיית מצוה אין לו לשוב. ובנועם מגדים (ריש פרשת מטות) פירש בזה מאמרם (וימא ט:) דלא חרבה ירושלים אלא מפני עבודה זרה גילוי עריות ושפיכת דמים, ובגמרא (בבא מציעא ל:) אמרו טעם אחר, מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה. אך הכוונה כי אם היו מכירים שהם חוטאים בשלש עבירות חמורות היו חוזרין בתשובה, אבל העמידו דבריהם על דין תורה, שעושים כדין תורה, וכך נאה ויפה לעשות מפני שורת הדין, על כן לא היו חוזרין בתשובה. וזהו שאמר הכתוב (תהלים עד-ג) כל הרע אויב בקודש, שכל הרעות והחטאים שהאויבים עושים, הם אומרים שזהו בקודש, מצוה ודבר שבקדושה הוא ע"ש. ועל כן לפעמים גם בני עליה נלקים בנגעים, ואינם חוזרין בתשובה גם כאשר באים עליו נגעים

הגליון הזה נתנדב על ידי

מזה"ר ר' חיים וויינבערגער הי"ד	מזה"ר ר' אברהם הערש איינגער הי"ד	מזה"ר ר' שמעון מרדכי ראטטענבערג הי"ד	מזה"ר ר' הערשל ברו"א שפיטץ הי"ד	מזה"ר ר' עמרם לעפקאוויטש הי"ד	מזה"ר ר' ירמיי מאיר פאנגל הי"ד
לרגל השמחה השרויה במעוננו באיחוסינו בתו למול טוב	לרגל השמחה השרויה במעוננו באיחוסינו בתו למול טוב	לרגל השמחה השרויה במעוננו באיחוסינו בתו למול טוב	לרגל השמחה השרויה במעוננו בהולדת בנו למול טוב	לרגל השמחה השרויה במעוננו בהולדת בנו למול טוב	לרגל השמחה השרויה במעוננו בהבנס בנו לעול התורה והמצות